

T. SZÉKELY LÁSZLÓ (1912-1982) A VALLÁSI NÉPRAJZ ISMERETLEN ERDÉLYI ÉS BÁNSÁGI MŰVELŐJE¹⁵⁴

Barna Gábor

Székely László 1912. január 7-én született a Csík megyei Gyimesbükkön (ma Ghimes-Făget, Bacău megye, Románia) vasutas családban. Édesanyja korán elhalt. Az elemi iskola I-IV. osztályát 1918-1922 között Gyergyószentmiklóson (Gheorgeni) végezte. Itt járt gimnáziumba is, az I-IV. osztályt anyanyelvén, a főgimnáziumi osztályokat, V-VIII. román nyelven végezte. 1930. szeptember 26-án Marosvásárhelyen érettségizett román nyelven. A család anyagi helyzete nem tette lehetővé, hogy egyetemre menjen.

Ingyenes főiskolai tanulmányok végzésére a gyulafehérvári római katolikus teológiai akadémián volt lehetősége, ahová 1930. szeptember 15-én nyert felvételt. Itt végzett 1935 nyarán. Teológiai tanulmányai mellett, Bitay Árpád irodalomtörténész és műfordító egyik leglelkesebb tanítványaként három éven keresztül fejlesztette román és német nyelvtudását. Felszentelése után 1935. szeptember 1. és 1936. április 15. között Mailáth Gusztáv Károly erdélyi római katolikus püspök Zetelakára helyezte segédlelkésznek és hitoktatónak. 1936. április 16. és 1937. május 31. között csíkszentdomokosi káplán és hitoktató volt. 1937. június 1. és 1938. május 31. között hasonló szolgálati beosztásban Csíkszatószenen működött. 1938. június 1-től saját kérésére Petrozsénybe helyezték át, ahol 1940. augusztus 31-ig a munkát kereső és vállaló székely ifjak és leányok szociális és erkölcsi gondozása volt a feladata. A következő évben, 1940. szeptember 1. és 1941. augusztus 31. között kolozsvári állami és felekezeti iskolai hittanár, segédlelkész beosztásban. 1941. szeptember 1-től középiskolai óraadó tanár lett Csíkszeredán, felügyelő pedagógus az ottani katolikus fiúlíceum diákokthonában. 1944. július 1-én katonai behívót kapott és 1945. február 28-ig a marosvásárhelyi 550. számú tábori kórházban dolgozott. 1945. márciusától mintegy két hónapig a csíkszeredai líceumban tanított, majd püspöke Csíkkarcfalvára küldte, hogy hozza rendbe az iskola épületét és szervezze újjá a gimnáziumot. 1947. november 1-ig tanár és igazgatója is a csíkkarcfalvi gimnáziumnak.

1945 szeptemberében beiratkozott a Bolyai Egyetem bölcsészettudományi karára történelem – földrajz szakra, ún. látogatás nélküli tagozaton, Gunda Bélánál pedig néprajzot hallgatott. Közben továbbra is Csíkkarcfalván tanított. Diákjai segítségével 1946-ban megszervezte a Felcsíki Néprajzi Múzeumot. Tevékenységét

¹⁵⁴ Az életrajzi összeállításnál felhasználtam özv. Székely Lászlóné, Bojtos Erzsébet 1983. január 15-én férje munkásságáról összeállított 5 oldalas bibliográfiáját, 7 oldalas feljegyzését és 4 oldalas kiegészítését (a Szegedi Néprajzi Tanszék Adattára [SZENTA] Székely László hagyatéka, kézirat), valamint a Magyar Katolikus Lexikon szócikkét, valamint Székely László hagyatékában fellelhető, saját maga által írott életrajzi vázlatokat, magyar és román nyelvű beszámolókat, bibliográfiákat.

elismerően méltatta professzora, Gunda Béla is.¹⁵⁵ 1947. július 1-én szerezte meg licenciátusát történelem – földrajz szakos tanárként. A brassói magyar tanítási nyelvű líceumban tanított történelmet és földrajzt.

Az ún. tanügyi reform idején, a felekezeti iskolák államosításakor, 1948. szeptember 1-től az állami tanügybe jelentkezett szolgálattételre. Bár ettől püspöke, Márton Áron 1948. augusztus 14-én kelt 1904/1948 számú hivatalos levelében eltiltotta, s áthelyezte Törösvárra segédlelkésznek, Székely László a tanítást választotta. Ekkor, élete delén, Székely László kilépett az egyházi szolgálatból.

1949. július 28-án néprajzból doktorált Gunda Béla professzornál a Bolyai Egyetemen. Doktori értekezésének címe: *Az életfordulók néprajza. A paraszt társadalom alkata az életfordulók csíki néprajzában* című dolgozatával.

Ezt követően, 1950-ben megnősült. Felesége Bojtos Erzsébet óvónő lett, akivel két gyermeket neveltek fel: Lászlót (1951, grafikus) és Attilát (1954, építészmérnök).

1948. szeptember 1-én került Temesvárra, ahol 1973 őszi nyugdíjba vonulásáig tanított. Első temesvári munkahelye a 14. és 20. számú magyar tannyelvű általános iskola volt, ahol földrajzt tanított. Ugyanebben az időben a rövid ideig fennálló magyar tanítóképzőben pedig a történelem tanára volt. 1950 és 1957 között a temesvári Magyar Vegyes líceum (későbbi nevén a 4. számú középiskola) földrajztanára, és az esti líceum felelőse volt. Osztályfőnökként csoportos, szünidei kirándulásokra vitte tanítványait. A könyvben megjelent írások is ilyen kirándulások alkalmával születtek. 1957-től 1971-ig a temesvári 1. és 12. számú magyar tannyelvű általános iskolában tanított földrajzt, majd 1971 és 1972 között a 2. számú Matematika-Fizika Líceum és az 1. számú tíz osztályos általános iskola magyar tagozatának földrajztanára. Nyugdíjazása előtti utolsó évben az 1. számú tíz osztályos általános iskolában tanított. 1973-ban vonult nyugalomba.

Ettől kezdve végre teljes idejét a néprajzi tudományos kutatásnak szentelhette. Nyolc év alatt több mint ötven dolgozatot publikált: tanulmányokat, újságcikkeket, mellette pedig számos néprajzi szakmunkát ismertetett. Kiadásra előkészítette csíki néprajzi kutatásainak anyagát, ami azonban csak halála után jelenhetett meg felesége gondoskodása folytán, Erdélyi Zsuzsanna és Pusztai Bertalan szöveggondozásában a Szent István Társulatnál, Budapesten.¹⁵⁶ Könyv- és kéziratok hagyatékát 1998-ban a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke vásárolta meg.¹⁵⁷

Székely László íráskészsége és kutatói vénája már korán megnyilvánult. Első írásait még önképzőköri diákként készítette. A hangya címmel írt karcolatát a kolozsvári magyar ifjúsági folyóirat, a *Jóbarát* közölte 1929-ben. Ezt követően

155 Gunda Béla: Az erdélyi néprajzi kutatások jövője. *Utunk*, 1946. 3. sz. 6.

156 Székely László: *Csíki áhítat. A csíki székelek vallási néprajza*. Lektorálta Erdélyi Zsuzsanna. A szöveget gondozta, a mutatókat és a szómagyarázatokat készítette Pusztai Bertalan. A dallamokat lejegyezte Kubinyi Zsuzsa. Szent István Társulat, Budapest, 1995. 544 oldal. Az élettörténet megírásában támaszkodtunk Székely Lászlónak Erdélyi Zsuzsanna által megírt életrajzára is.

157 A szegedi néprajzi tanszék diákjai Barna Gábor szakmai irányításával 1996-2001 között feldolgozták a máriaradnai ferences kolostor mintegy kétezer darabból álló fogadalmi képgyűjteményét, s a Bánság, valamint a Dél-Partium egész területén utánajártak az adományozás szokásának. Munkájuk magyar és német nyelven jelent meg. Barna Gábor szerk. „*Mária megsegített...*” *Fogadalmi tárgyak Máriaradnán / „Maria hat geholfen ...” Votivgegenstände in Maria-Radna I-II.* Néprajzi Tanszék, Szeged, 2002.

néprajzi elemekkel átszőtt és erkölcsi nevelő célzatú színes írásokat kért és közölt tőle a *Gyergyói Újság*, *Csiki Néplap*, *Kis Keresztesek*, *Vasárnapi Harangszó*. Ezeknek az újságoknak külső munkatársa volt. Első nagyobb tanulmányai az *Erdélyi Tudósító*, *Erdélyi Iskola*, később pedagógiai jellegű írásai a *Vezetők Lapja*, *Pionír*, *bukaresti Jóbarát* című folyóiratban láttak napvilágot. A romániai kommunista rendszerváltás után (1948), különösen az 1950-es évek második felétől, rendszeresen publikált néprajzi írásokat a temesvári *Szabad Szó* és az *Előre* című országos napilapban. Pedagógiai és földrajzi cikkei a temesvári *Szabad Szó*, az országos *Előre* című újságok közölték, tanügyi írásait a *Tanügyi Újság*. Több, vallási néprajzi jellegű szaktanulmánya jelent meg a bukaresti *Könyvtári Szemle* és a budapesti *Vigília* hasábjain is T. Székely László név alatt, ahová Rónay György főszerkesztő befogadta írásait.¹⁵⁸

Első néprajzi munkáját 1936-ban jelentette meg *Szenthelyek, ünnepnapok. Csíkszentdomokos és Balánbánya turista kalauza* címmel (Szerző kiadása. Kolozsvár, 1936). Ezt követte az *Áhitat a falun. Adatok Csíkszentdomokos vallási néprajzához* (Szerző kiadása. Csíkszereda, 1943) és az *Ünneplő székelyek. Adatok a székelység vallásos néprajzához* (Csíkszereda, 1943, 2. kiadás Kolozsvár 1944) című könyvecskéje. Ezeket az írásait elismerően és melegen méltatta Söveges Dávid¹⁵⁹ a *Pannonhalmi Szemle*¹⁶⁰ hasábjain.

Ám ezt leszámítva, Székely László szinte „magányosan, nemcsak a hazai, hanem a romániai magyar néprajzi kutatás műhelyeitől is szinte teljesen elszigetelten tevékenykedett” – írta nekrológiájában Hofer Tamás az *Ethnographia* hasábjain.¹⁶¹ Maga Székely László is azt panaszolta Bálint Sándorhoz írott egyik 1977-es levelében, hogy „sajnos témáim vallásos tartalma miatt nincs lehetőségem a közlésre”.¹⁶² Néhány hónappal később szintén arról írt, hogy „Nem rajtam múlik, hogy kevés írásom lát napvilágot: ma ugyanis kevesen értékelik ezt a munkát s gyenge lehetőségem van a közlésre is.”¹⁶³

Élete utolsó éveiben azonban személyes kapcsolatot is kiépített Bálint Sándorral. A szegedi professzor felfigyelt Székely Lászlónak a *Vigília* 1974. és az 1975. évi számaiban megjelent cikkeire. Levelet írt neki, így indult kapcsolatfelvételük. Bálint Sándor hosszas előkészület után, valószínűleg 1978 júniusában látogatta meg

¹⁵⁸ Lásd l. jegyzet!

¹⁵⁹ Söveges Dávid Imre dr. (1917-1996) a lelkiségtörténet legkiválóbb magyar kutatója a 20. században. Tolna megyében, Földespusztán született, 1935-ben lépett a bencés rendbe. Tanulmányait a Szent Gellért Tanárképző Főiskolán, Pannonhalmán és Budapesten végezte 1943-ban (magyar-német szakos tanárként). Tanári munkáját Budapesten és Pápán kezdte, majd Pannonhalmán lett gimnáziumi és főiskolai tanár, majd diákokthoni nevelő (prefektus), 1953-tól igazgatóhelyettes, az 1956-57-es tanévben igazgatója volt a gimnáziumnak, innen vitték börtönbe. 1959-től ismét főiskolai tanár, majd 1965-73-ig tanít a gimnáziumban, 1973-78-ig a rendi növendékek magisztere, majd főiskolai tanár egészen haláláig.

¹⁶⁰ *Pannonhalmi Szemle* 1943. 223-224.

¹⁶¹ Hofer Tamás: Székely László (1912-1982). *Ethnographia* XCIII. (1982) 453-455.

¹⁶² Székely László levele Bálint Sándorhoz 1977. március 15. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, Bálint Sándor hagyatéka, Levelek.

¹⁶³ Székely László levele Bálint Sándorhoz 1977. június 16. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, Bálint Sándor hagyatéka, Levelek.

Székely Lászlót Temesváron. A levelekből kitűnik, ekkor ment el Máriaradnára is. Bálint Sándor elismerése, figyelmessége és barátsága nagyon jól esett Székely Lászlónak. Egy 1978-ban kelt levelében azt írta: „[...] engedje meg, hogy kifejezzem köszönetemet és hálámat azért a figyelemért, amellyel észrevette munkámat és értékes műveiben arra többször hivatkozott. Ezzel egyszersmind közkincsé tette azt, amire én nem voltam képes.”¹⁶⁴

Magát nemcsak néprajzosnak, folkloristának, hanem pedagógusnak, földrajzi és természettudományi írónak is nevezte egy 1973-ban, nyugalomba vonulásakor írt feljegyzésében.

Számos munkája kéziratban maradt:

1. *Az életfordulók néprajza*. A paraszttársadalom alkata az életfordulók csíki néprajzában. (disszertáció)
2. *A csíki népszokások költészete*. A közösség és az egyén szerepe a csíki népszokások költészetében.
3. *Csíki táj a néprajzban*. A csíki hagyományos élet tájnéprajza.
4. *Áldásos esztendő*. A napfordulók csíki néprajza.
5. *Temes megyei néprajz*. A hagyományok mozgékonyasága a Temes megyei magyarság néprajzában.
6. *Természet és katedra*. Modern áramlatok az oktatásban, földrajz a kiránduláson. 1974: 448.

¹⁶⁴ Székely László levele Bálint Sándorhoz 1978. március 14. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, Bálint Sándor hagyatéka, Levelek.